

STRATEGIJA RAZVOJA KULTURE HRVATA U REPUBLICI SRBIJI ZA RAZDOBLJE OD 2017. DO 2021. GODINE

Strategija razvoja kulture Hrvata u Republici Srbiji temeljni je radni dokument Hrvatskoga nacionalnog vijeća koji sadrži glavne značajke stanja kulture hrvatske zajednice u Srbiji i daje osnovne smjernice njezina razvoja za razdoblje do 2021. godine i kao takav služiti će ovome manjinskom samoupravnom tijelu Hrvata u Srbiji za kreiranje i realiziranje vlastitih politika u području kulture.

Na početku treba reći kako kultura predstavlja izuzetno složenu društvenu pojavu. U najširem značenju pod kulturom se uobičajeno podrazumijeva „cjelina vrijednosti, predodžaba, praksi i institucija koje određuju i čine život svake ljudske grupe“, koje se onda prenose i prihvaćaju u procesima učenja. S druge strane, pojam kulture u svojem se užem značenju odnosi na „individualno duhovno stvaralaštvo“ i njegove materijalne tragove i to, prije svega, u područjima znanosti, umjetnosti i tvoračkih umijeća. Kada je, pak, riječ o mjestu i važnosti kulture za život nacionalnih zajednica, napose onih u manjinskom položaju i njihov kolektivni identitet, tada se prije svega misli na njezino uže značenje. To onda znači da će se pod kulturom u ovoj strategiji razumijevati razgranata mreža ljudskih nastojanja u područjima znanosti (ponajprije društvenih i humanističkih), umjetnosti (književnost, glazba, vizualne umjetnosti, kazalište, film i dr.) i tvoračkih umijeća (graditeljstvo, odijevanje, ishrana...), što se ostvaruje u pratećem institucionalnom okviru.

Glavni ciljevi kulturne strategije Hrvata u Republici Srbiji sadržani su, s jedne strane, u razvoju kulturnoga stvaralaštva, a s druge u očuvanju kulturne baštine. Pri tomu se kulturno stvaralaštvo razumijeva u svoj svojoj složenosti – ono računa na rad na očuvanju tradicijske kulture i aktivnosti u područjima kulturnoga amaterizma, preko umjetničkog stvaralaštva i inicijativa u znanosti, do uspješnoga memoriranja i prezentacije kulture Hrvata u Srbiji te zaštite materijalne i nematerijalne kulturne baštine.

Ovaj je dokument strukturiran na sljedeći način. U uvodnom dijelu govori se općenito o Hrvatima u Republici Srbiji kao heterogenoj nacionalnoj zajednici, uz kratke ukaze na povijesno naslijeđe i značajke aktualnoga društvenog položaja.

Nakon toga slijedi prikaz prostornoga razmještaja Hrvata u Republici Srbiji, po već ustaljenim regionalnim područjima: Bačka, Srijem, Banat te Beograd i središnja Srbija, uz kratki prikaz glavnih demografskih obilježja.

U posljednjem i najvažnijem odjeljku iznesena je kulturna strategija Hrvata u Republici Srbiji: u njoj se analitički prikazuju postojeće prilike i stanje u pojedinim segmentima kulturnoga života, uz navođenje ključnih problema, određuju se smjernice i navode prioritete za aktivnosti te imenuju nositelji istih.

ZNAČAJKE POVIJESNOG NASLJEĐA I DRUŠTVENOG POLOŽAJA HRVATA U SRBIJI

• Hrvati u Republici Srbiji predstavljaju relativno heterogenu manjinsku zajednicu koja, zbog različitih povijesnih okolnosti, područje današnje Republike Srbije (pretežito Vojvodine) nastanjuje u različitim razdobljima, u više migracijskih valova, s područja današnjih država Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine.

• Raspadom SFRJ Hrvati, kao nekadašnji konstitutivni narod, u Republici Srbiji, tj. Saveznoj Republici Jugoslaviji, sve do veljače 2002. i donošenja *Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina*, nisu imali priznat status manjinske nacionalne zajednice, što je uvelike otežavalo artikuliranje interesa zajednice u javnosti i ostvarivanje manjinskih prava. To je utjecalo i na područje kulture – izuzmu li se aktivnosti na planu kulture koje su bile u okrilju Katoličke crkve, postojao je mali broj hrvatskih udruga kulture koji je realizirao mali broj projekata, dok istodobno programi od značaja za hrvatsku zajednicu u Republici Srbiji kulturnih ustanova čiji su osnivači tijela državne uprave gotovo da nisu postojali. Situacija se znatno mijenja na bolje nakon 2000. godine, napose kada je riječ o broju hrvatskih kulturnih udruga, vrsti kulturnih praksi i broju kulturnih manifestacija i proizvoda.

PROSTORNA ZASTUPLJENOST I DEMOGRAFSKE ZNAČAJKE HRVATA U REPUBLICI SRBIJI

1. Prostorna zastupljenost

- a) **Bačka.** Najbrojnija hrvatska zajednica u Republici Srbiji je u Bačkoj. Većina hrvatskog stanovništva živi u gradovima Subotici s okolicom (Sjeverno-bački okrug – mjesta: Tavankut, Žednik, Mala Bosna, Mirgeš, Bajmak, Bikovo) i Somboru s okolicom (Lemeš, Stanišić), zatim u više sela uz Dunav i državnu granicu s Republikom Hrvatskom (Zapadno-bački okrug – mjesta: Bereg, Bezdan, Monoštor, Sonta) te u gradu Novom Sadu (Južno-bački okrug – mjesta: Bač, Plavna, Vajska, Bođani). Hrvati u Bačkoj većinom pripadaju dvjema hrvatskim subetničkim skupinama, Bunjevcima i Šokcima. Osim njih, postoji i skupina Dalmatinaca (Stanišić i Sivac), zatim Hercegovaca (Bezdan, Plavna) te skupina ekonomskih migranata iz Hrvatske te Bosne i Hercegovine u većim mjestima (Novi Sad).
- b) **Srijem.** Promatrajući regionalno, najduži povijesni kontinuitet postojanja na području Srbije imaju Hrvati u Srijemu kojeg nastanjuju stoljećima. Hrvatska zajednica u Srijemu je heterogena, osim autohtonih čine ju i Hrvati koji su naseljavani u više migracijskih valova tijekom i poslije Drugoga svjetskog rata. Nacionalno manjinske organizacije postoje u mjestima u kojima tradicionalno žive Hrvati: u Zemunu, Petrovaradinu, Srijemskoj Mitrovici, Rumi, Šidu, Ljubi, Surčinu, Novom Slankamenu, Golubincima, Gibarcu i Vrdniku.

- c) **Banat.** Najmalobrojnija regionalna skupina Hrvata u Srbiji je ona u Banatu. Riječ je o heterogenoj populaciji koju čine Hrvati podrijetlom iz Dalmacije, Like i Pokuplja. Možemo je podijeliti u tri glavne skupine prema dijalektalnim obilježjima:
- južni Banat (širu okolicu Pančeva) i naselje Perlez naselili su štokavci ikavci pretežito iz Dalmacije i Like u drugoj polovici XVIII. st.;
 - središnji Banat naseljavaju početkom XIX. st. kajkavci, turopoljsko plemstvo (većinom su asimilirani);
 - jugozapadni dio Banata, okolicu Vršca, naselili su početkom XIX. st. Torlaci, Karaševci iz zapadnog dijela Banata koji danas pripada Republici Rumunjskoj (većinom su asimilirani).
- d) **Beograd i središnja Srbija.** Hrvati u Beogradu i središnjoj Srbiji imaju drugačiju migracijsku povijest i ishodišne prostore iz kojih su se doseljavali u odnosu na Hrvate u Vojvodini. Hrvatsko stanovništvo u Beogradu i središnjoj Srbiji nije autohtono, rezultat je uglavnom administrativnih, obrazovnih i ekonomskih migracija. Osim Niša, u kojem živi najbrojnija populacija, Hrvati u središnjoj Srbiji u značajnijem broju žive u: Kragujevcu, Šapcu, Kraljevu, Smederevu, Požarevcu, Kruševcu i Čačku.

2. Demografska obilježja

Hrvati u Republici Srbiji prema demografskim pokazateljima spadaju u red relativno malih manjina. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, u Republici Srbiji (bez teritorija Kosova) 57.900 osoba se u nacionalnom smislu izjasnilo Hrvatima.¹

Tab. 1. Kretanje broja i udjela Hrvata u Vojvodini, Beogradu i Srbiji 1948.-2011.

Prostorna zastupljenost	Godine popisa stanovništva							
	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Hrvati u Vojvodini	134.232	128.054	145.341	138.561	109.203	72.394	56.546	47.033
Udio u uk. stan. Vojvodine	8,1%	7,5%	7,8%	7,1%	5,4%	3,7%	2,8%	2,4%
Hrvati u Beogradu	24.331	28.925	35.138	29.354	24.015	16.420	10.381	7.752
Udio u uk. stan. Beograda	6,6%	6,2%	4,2%	2,5%	1,9%	1,1%	0,7%	0,5%
Hrvati u Srbiji	169.864	173.246	196.409	184.913	149.368	105.406	70.602	57.900
Udio u uk. stan. Srbije	2,9%	2,8%	2,9%	2,6%	1,6%	1,3%	0,9%	0,8%

Trend depopulacije Hrvata u Vojvodini i Srbiji (tab. 1.) započinje nakon 1961. godine, kada je u Pokrajini živjelo nešto više od 145.000 Hrvata, odnosno 196.000 na cijelom području Socijalističke Republike Srbije. Do 2011. njihov regres iznosio je preko 60%.

¹ Riječ je, dakle, o službenim podacima posljednjeg popisa stanovništva o broju Hrvata i s njima će se operirati u ovoj strategiji, premda je opravdano za pretpostaviti da je broj Hrvata znatno veći.

Kao drugo ovdje treba navesti činjenicu da su Hrvati u Srbiji teritorijalno iznimno disperzirana manjina. Na području Srbije većina Hrvata živi u Vojvodini (47.033 ili 81,2 %), zatim u Beogradu (7.752 ili 13,4 %), a najmanje su zastupljeni u ostalim dijelovima središnje Srbije (3.115 ili 5,4 % svih Hrvata u R. Srbiji).

U tom smislu, valja istaknuti podatak da u Vojvodini nema općine u kojoj ne žive i Hrvati, a s druge strane da su u svakoj u statusu apsolutne manjine. Hrvata u Republici Srbiji jedino nema u općini Tutin.

STRATEGIJA KULTURE U HRVATSKOJ ZAJEDNICI – OD PRIKAZA STANJA DO PROJEKCIJE RAZVOJA

1.1. Opće značajke

Ukoliko zanemarimo brojne čimbenike iz ranije povijesti koji su utjecali na otežani društveni razvoj Hrvata u Srbiji, u činjenici da su Hrvati u Srbiji svoj manjinski status zadobili tek 2002. godine valja tražiti glavni razlog postojećega stanja u kulturi hrvatske nacionalne manjine u Srbiji. Naime, kulturu Hrvata u Srbiji kao novonastale manjine karakteriziraju sljedeće opće značajke:

- a) ne postoji ozbiljnija kulturna politika i prateća praksa;
- b) kulturni sadržaji koji se produciraju unutar zajednice su siromašni, uz dominaciju sadržaja tradicijske kulture;
- c) ne postoje značajnije manifestacije u određenim sferama kulture (npr. kazalište, suvremeno književno stvaralaštvo);
- d) mali je broj manifestacija od značaja za cjelokupnu kulturu Hrvata u Vojvodini (osim „Lire naive“ i Pokrajinske smotre recitatora na hrvatskom jeziku, izostaju smotre cjelokupnog stvaralaštva u pojedinim područjima). Od pokrajinskoga značaja proglašene su 3 manifestacije (Dužijanica – Dužionica, Dani Balinta Vujkova i „Šokci i baština“) te od regionalnog značaja „Srijemci Srijemu“ koju priređuju srijemski Hrvati od 2013. godine);
- e) do početka djelovanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata (ZKVH), nije postojala ni jedna profesionalna kulturna institucija;
- f) mali je broj osoba profesionalno uposlenih u području kulture Hrvata u Vojvodini – samo tri osobe;
- g) postoje kadrovski deficiti u pojedinim područjima kulturnoga djelovanja i umjetničkoga stvaralaštva (npr. menadžment u kulturi, povjesničari umjetnosti, konzervatori, glumci, kipari, solo-pjevači...);
- h) suradnja s ustanovama i organizacijama u području kulture, znanosti i umjetnosti u Republici Srbiji je sporadična i rijetka. Kada je riječ o suradnji sa Republikom Hrvatskom, ona je razvijenija, napose u tradicijskoj kulturi, no još uvijek ne i dovoljno;
- i) još uvijek ne postoji medijska strategija za promociju kulture i kulturnog stvaralaštva Hrvata u Republici Srbiji čijom bi se realizacijom povećala njezina vidljivost;

1.2. Pravni okvir, institucionalni okvir, politike financiranja i nositelji strategije

1.2.1. Pravni okvir

Područje kulture regulirano je pravnim okvirom koji čine: Ustav Republike Srbije, Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina („Službeni list SRJ“, broj 11/02 i „Službeni glasnik RS“, br. 72/09 - dr. zakon i 97/13-US), Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina („Službeni glasnik RS“, br. 72/09, 20/14 – US i 55/14), Zakon o kulturi („Službeni glasnik RS“, broj 72/09), Zakon o kulturnim dobrima („Službeni glasnik RS“, br. 71/94, 52/11 - dr. zakon i 99/11- dr. zakon), Zakon o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik RS", br. 129/07 i 83/14 - dr. zakon), Zakon o bibliotечkoj i informacionoj delatnosti („Službeni glasnik RS", broj 52/11), Zakon o staroj i retkoj bibliotечkoj građi (Službeni glasnik RS", broj 52/11), Zakon o ratifikaciji Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima („Službeni list SCG - Međunarodni ugovori“, broj 18/05), Zakon o potvrđivanju Konvencije o očuvanju nematerijalnog kulturnog nasleđa („Službeni glasnik RS- Međunarodni ugovori“, broj 1/10), Zakon o kinematografiji („Službeni glasnik RS“, br. 99/11, 2/12 - ispr. i 46/14 - US), Zakon o obaveznom primerku publikacije („Službeni glasnik RS“, broj 52/11), Zakon o izdavanju publikacija („Službeni glasnik RS“, br. 37/91, 53/93-dr. zakon, 67/93-dr. zakon, 48/94- dr. zakon, 135/04 i 101/05-dr. zakon), Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina ("Službeni list SRJ - Međunarodni ugovori", broj 6/98) i Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza („Službeni glasnik RS“, broj 42/09).

1.2.2 Institucionalni okvir

Institucije koje su od značaja za razvoj kulturnoga stvaralaštva i očuvanje kulturne baštine Hrvata u Republici Srbiji mogu su podijeliti u dvije velike skupine. Na prvom mjestu su hrvatske udruge kulture i ZKVH, ustanova osnovana od strane AP Vojvodine i Hrvatskog nacionalnog vijeća te Katolička crkva. U drugu skupinu spadaju kulturne i znanstvene ustanove i institucije čiji su osnivači tijela državne uprave te pokrajinske i lokalnih samouprava (knjižnice, kazališta, povijesni arhivi, muzeji, likovne galerije, kulturni centri, zavodi za zaštitu kulturnog naslijeđa i dr.).

Najveći dio kulturnoga života unutar hrvatske manjinske zajednice zbiva se danas u četrdesetak kulturnih udruga, koje predstavljaju najvidljiviji i najmasovniji segment hrvatske kulturne scene u Srbiji. One se među sobom razlikuju institucionalnom razvijenošću, kadrovskim potencijalima i bogatstvom sadržaja što ih priređuju, no dominira rad u području tradicijske kulture. Hrvatske kulturne udruge postoje u sljedećim seoskim naseljima: Tavankutu, Mirgešu, Đurđinu, Maloj Bosni, Bajmaku, Lemešu, Sonti, Stanišiću, Monoštoru, Beregu, Plavni, Vajskoj, Bezdanu, Novom Slankamenu, Golubincima, Petrovaradinu, Ljubi, Surčinu, Vrdniku i Gibarcu, te u gradskim središtima: Baču, Rumi, Srijemskoj Mitrovici, Novom Sadu, Somboru, Subotici, Šidu, Zemunu, Zrenjaninu, Pančevu, Beogradu i Nišu. Više od dvije trećine hrvatskih udruga kulture osnovano je nakon 2000. godine, što se tumači

povećanjem prostora slobode i osjećaja veće sigurnosti kod građana hrvatske nacionalnosti u Srbiji. Valja također ukazati da je opremljenost udruga vrlo slaba – samo trećina ima vlastiti prostor za djelovanje i on je naslijeđen iz vremena socijalizma, a tek polovica ima računalo u svojem posjedu. Značajan dio kulturnih praksi i događaja, napose onaj koji je usko navezan na vjerski život, odvija se u okrilju Katoličke crkve, bilo u njezinu samostalnom djelovanju ili pak u suradnji s mjesnim hrvatskim udrugama kulture.

Kulturne i znanstvene ustanove i institucije čiji su osnivači tijela državne uprave te pokrajinskih i lokalnih samouprava, izuzme li se nekoliko u Subotici, imaju vrlo malo programskih sadržaja koji se izravno odnose bilo na baštinu bilo na suvremeno stvaralaštvo Hrvata u Srbiji u svojem radu. Pri tomu, ne postoje mehanizmi promjene takvoga nepovoljnoga stanja, osim djelovanja političkim sredstvima, napose Hrvatskoga nacionalnog vijeća. Uz to, postoji visoka podzastupljenost zaposlenog kvalificiranog kadra hrvatske nacionalnosti u ovim institucijama.

1.2.3. Politike financiranja

Osim Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata koji se financira iz proračuna AP Vojvodine, većina udruga u kulturi ima problema u financiranju svojih programa, budući da u Srbiji još uvijek ne postoji model njihova financiranja koji bi im omogućio nesmetan rad. Sve se kulturne udruge Hrvata u Srbiji financiraju putem projekata s kojima apliciraju na javne natječaje, što ih raspisuju tijela državne uprave – od Republičke razine, preko AP Vojvodine, do gradova i općina, zatim diplomatsko-konzularna predstavništva Republike Hrvatske u Srbiji i Hrvatsko nacionalno vijeće. Javni natječaji nemaju stabilnu dinamiku raspisivanja, a ni sredstva na koja mogu računati nisu, u kvantitativnom smislu, velika, niti sigurna.

1.2.4. Nositelji strategije

Nositelje kulturne strategije Hrvata u Srbiji, s obzirom na njihovu vrstu, narav i definirane misije, dijelimo u sljedeće skupine:

- Hrvatsko nacionalno vijeće,
- Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata,
- hrvatske udruge kulture,
- druge hrvatske institucije (političke, medijske...),
- Katolička crkva,
- kulturne i znanstvene ustanove i institucije čiji su osnivači tijela državne uprave,
- pojedinci – umjetnici i znanstvenici

2. ELEMENTI STRATEGIJE PO PODRUČJIMA KULTURE

- 2.1. Tradicijska kultura**
- 2.2. Književnost i nakladništvo**
- 2.3. Znanstveni život**
- 2.4. Likovne umjetnosti**
- 2.5. Glazbena umjetnost**
- 2.6. Kazalište i film**
- 2.7. Arhiv hrvatske zajednice**
- 2.8. Materijalna i nematerijalna kulturna baština**
- 2.9. Suradnja subjekata različitih područja kulture**
- 2.10. Medusektorska suradnja**

2.1. Tradicijska kultura

U području tradicijske kulture – ples, narodna glazba, običaji – postoji najrazgranatija aktivnost, čiji su nositelji hrvatske udruge kulture. Vidljivost ovih aktivnosti očituje se na javnim kulturnim priredbama – godišnji koncerti folklornih skupina, tamburaških sastava, manifestacije vezane uz običaje (prela, crkveni godovi, dužijance...), no izostaje stručna obradba i zapisivanje sadržaja tradicijske kulture. U okviru određenog broja udruga provodi se i rad s djecom.

Scenu karakterizira lokalna važnost događaja, a izostaju smotre folklornog stvaralaštva, edukativni rad s voditeljima sekcija, osmišljen rad u programima djelovanja. Osim redovitih susreta udruga, što ih priređuju ZVKH i HNV, komunikacija i suradnja među udrugama je slaba.

zadaci:

- održavanje / priređivanje seminara za voditelje različitih sekcija (ples, glazba sviranje i pjevanje, izrada nošnji)
- planski pristup uključivanju djece i mladih radi omasovljenja
- obuka ljudi koji će zapisivati sastavnice i elemente tradicijske kulture
- uključivanje etnologa u stručnu obradbu

2.2. Književnost i nakladništvo

Kada je riječ o nakladi knjiga u hrvatskoj zajednici u Republici Srbiji, treba istaknuti da knjiški sustav još uvijek nije u dovoljnoj mjeri razvijen. Najrazvijeniji je segment naklada knjiga, što je prije svega posljedica postojanja nekoliko već afirmiranih nakladničkih kuća (prije svega Katoličko društvo „Ivan Antunović“, Hrvatsko akademsko društvo – HAD, Hrvatska čitaonica, NIU „Hrvatska riječ“ i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata). Od 2000. do 2016. dvadesetak je nakladnika godišnje objavljivalo između 11 i 35 knjiga.

I nadalje je jako mali broj predstavljanja knjiga, a zanemariv je broj kritičkih napisa o njima.

Kada je, pak, u pitanju vrsta objavljenih sadržaja i dalje je najviše knjiga pjesama, dok su znanstvena djela gotovo neznatno zastupljena.

zadaci:

- uspostava vrijednosnog sustava u nakladništvu, odnosno kriterija pri vrednovanju tekstova
- sustavno istraživanje povijesti književnosti Hrvata u Srbiji i objava u časopisima
- afirmacija mladih u području književnosti (objava prve knjige)
- poticanje naklade za djecu u cilju uspostavljanja suradnje sa sustavom obrazovanja na hrvatskom jeziku
- koordinacija između nakladnika
- osnivanje knjižnice Hrvata u Republici Srbiji sa svim publikacijama
- osnivanje knjižnica i klubova čitalaca po mjestima / udrugama
- književne nagrade

2.3. Znanstveni život

U hrvatskome kulturnom prostoru u Republici Srbiji segment u kojemu se situira znanost vjerojatno je najslabije razvijen. Razloge tomu treba tražiti, čini se, s jedne strane u odsustvu primjerenoga institucionalnog okvira, a s druge strane u slabo povezanoj i unutar sebe nedovoljno integriranoj znanstvenoj eliti. Osim *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, *Godišnjaka za znanstvena istraživanja* i *Biografskog leksikona Hrvata istočnog Srijema*, premali je broj drugih znanstvenih izdanja.

zadaci:

- podupiranje znanstvenih istraživanja u područjima koja tematiziraju život Hrvata u Republici Srbiji
- osnivanje katedre za kroatologiju
- profesionalizacija rada na znanstvenim projektima
- stipendiranje studenata (doktorski studij) u humanističkim znanostima

2.4. Likovne umjetnosti

U području likovnosti osim nekolicine likovnih udruga, desetak udruga ima likovne sekcije koje okupljaju slikare amatere. Postoji veliki broj likovnih kolonija, a ističe se slikanje u tehnici slame. Međutim, kada je riječ o sustavnom radu s djecom, s mladim talentima, s akademskom likovnom scenom, prezentacijom cjelokupnog likovnog stvaralaštva i njegovim istraživanjima postoje brojni deficiti.

zadaci:

- poticati nakladništvo iz područja likovne umjetnosti
- podrška nekoj od institucija za istraživanje suvremene likovne umjetnosti i publiciranje radova na tu temu
- podrška izložbenoj djelatnosti
- povećati vidljivost suvremenog stvaralaštva – prezentacije suvremenog likovnog stvaralaštva, obilježavanje obljetnica likovnih umjetnika i stvaralaštva, organiziranje manifestacija (skupovi, izložbe, promocije...),
- organizirati sustav stipendija, sustav otkupa radova.

2.5. Glazbena umjetnost

Slične su prilike i u području glazbe – jedan broj kulturnih udruga ima vlastite tamburaške sastave. Povećava se broj zborova pri udrugama, kao i pjevačkih skupina koje izvode tradicijsko pjevanje. Postoji nekoliko velikih tamburaških orkestara (HKPD „Matija Gubec“ iz Rume i HGU „Festival bunjevački pisama“), koji su svojom kvalitetom zauzeli značajno mjesto i u kulturnom prostoru regije. Postoji nekoliko glazbenih festivala i smotri (Festival bunjevački pisama, Hosanafest, Smotra tamburaških sastava u Ljutovu), no oni su tako koncipirani da ne predstavljaju smotre cijele glazbene scene. Također, kada je riječ o istraživanju glazbene baštine i prezentaciji iste postoje deficiti.

zadaci:

- unaprijediti koncertni život – uspostavljanje glazbenih manifestacija
- poboljšati uvjete stvaralaštva – podrška orkestrima, zborovima, individualnim glazbenicima
- obrazovanje – podići razinu glazbene kulture, stimulacija za bavljenje glazbom, izgradnja vrijednosnog sustava.

2.6. Kazalište i film

Kazalište

Za razliku od drugih vojvođanskih manjina, Hrvati nemaju svoje profesionalno kazalište. Isto tako, ni u nekom drugom profesionalnom kazalištu u Republici Srbiji ne postoji samostalni organizacijski ili programski segment na hrvatskome. Kazališni amaterizam se njeguje u desetak udruga. Kvaliteta izvedenih predstava je različita, no ne postoji godišnja

smotra aktualne kazališne produkcije. Sustavni rad na edukaciji kazališnih amatera je u začetima.

zadaci:

- poboljšati uvjete za rad dramskih odjela u udrugama (opremanje, edukacije...)
- popularizacija kazališne umjetnosti među djecom i mladima (organiziranje kazališnih radionica, kampova...)
- podrška postojećim i uspostavljanje kazališnih manifestacija na razini zajednice
- suradnja sa profesionalnim ansamblima u Republici Hrvatskoj i Republici Srbiji.

Film

Kada je riječ o filmskom stvaralaštvu, ono počiva na entuzijazmu nekolicine pojedinaca.

zadaci:

- poboljšati produkcijske uvjete i prikazivačku djelatnost
- podržati filmske djelatnike
- u suradnji sa školama podići razinu filmske kulture (filmski kampovi i radionice)
- potaknuti snimanje dokumentarnih filmskih zapisa

2.7. Arhiv i knjižnice hrvatske zajednice

Povijesna građa Hrvata u Republici Srbiji je bogata. Međutim, veliki dio arhivske građe značajan za mjesnu povijest vojvođanskih Hrvata pohranjen je u postojećim arhivima čiji su osnivači lokalne samouprave ili kulturne institucije u Vojvodini/Republici Srbiji, Republici Hrvatskoj, Mađarskoj, kao i u arhivi pri Katoličkoj crkvi. Također postoji neveliki broj i privatnih arhiva.

Treba istaknuti kako unutar hrvatske zajednice ne postoji niti jedna javna knjižnica koja bi posjedovala knjige i druge publikacije od značaja za Hrvate u Republici Srbiji. Postojeće su u sastavu kulturnih udruga ili su regionalne (Bunjevačko-šokačka knjižnica „Ivan Kujundžić“ Katoličkog društva „Ivan Antunović“) ili općenitije (Hrvatska čitaonica) ili pak pokrivaju novije razdoblje (knjižnica Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata „Biblioteca Croatica“).

zadaci:

- osnovati vlastiti hrvatski arhiv Srbije i vezati ga uz profesionalnu ustanovu (ZKVH)
- potaknuti sve hrvatske udruge na arhiviranje vlastite arhivske građe

- potaknuti pojedince na ustupanje građe
- osnivanje knjižnice Hrvata u Republici Srbiji sa svim publikacijama
- osnivanje knjižnica i klubova čitalaca po mjestima / udrugama
- digitalizacija arhivske i knjižnične građe

2.8. Materijalna i nematerijalna kulturna baština te prezentacija iste

Popis ovdašnje hrvatske kulturne baštine, bilo materijalne bilo nematerijalne, do danas nije urađen. Drugim riječima, ni jedno mjerodavno tijelo u Republici Srbiji nema evidenciju o tome što pripada kulturnoj baštini Hrvata u Republici Srbiji. Isto tako, valja iznijeti i podatak da se o kulturnoj baštini Hrvata u Republici Srbiji ne vodi nikakva sustavna briga, čime se ne tvrdi da nekakve *ad hoc* radnje ne postoje, niti se izdvajaju stalna značajnija financijska sredstva za njihovo održavanje. Postoji također i izostanak sadržaja vezanih za Hrvate u Republici Srbiji u aktivnostima većine muzeja.

2.8.1. Materijalna kulturna baština

zadaci:

- podizanje svijesti o vrijednosti kulturne baštine
- organizacija ustanova koje skrbe o njoj
- inventarizacija baštine
- održavanje i čuvanje u skladu sa stručnim normama
- dostupnost, objedinjenost informacija o baštini
- podržati dislocirane zbirke i izlaganje *in situ* nasuprot reprezentativnih institucija
- digitalizacija
- zaštita urbanih cjelina, sela i krajolika uz podršku zajednice, baštinskih institucija
- promocija i edukacija o vrijednosti ambijenta i baštinjenog kulturnog naslijeđa
- održanje starih zanata i obrta
- prezentacija kulturne baštine

2.8.2. Nematerijalna kulturna baština

Čine ju tzv. „živa tradicija“ – usmeni izrazi i tradicija, usmena književnost, izvedbene umjetnosti (ples, glazba, kazalište), običaji, rituali, proslave, znanja i vještine tradicijskog rukotvorstva...

zadaci:

- istražiti
- dokumentirati (registar nematerijalne baštine koji će sistematizirati postojeću građu, te biti svojevrsni informacijski sustav)

- prezentirati
- valorizirati
- stvoriti svojevrсни centar za nematerijalnu kulturu
- razviti institucionalnu potporu svim djelatnostima vezanim za nematerijalnu kulturnu baštinu (kao i udrugama koje ih provode)
- stručna pomoć zajednicama i grupama koje prednjače u ovom kulturnom segmentu
- pedagoška djelatnost (radionice, kampovi)
- skupovi, simpoziji
- izdavaštvo
- suradnja sa srodnim granama u drugim zajednicama i inozemstvu

2.8.3. Muzeji

zadaci:

- uspostaviti suradnju u oba pravca
- potaknuti osnivanje hrvatskih povijesnih postava gdje god je to moguće

Sve će to obavljati stručnjaci (etnolozi, etnomuzikolozi, antropolozi, sociolozi, povjesničari...) u cilju pravilnog definiranja pojedinih fenomena i sprječavanja pogrešnog interpretiranja.

2.9. Suradnja subjekata različitih područja kulture

zadaci:

- sistematizacija i kategorizacija kulturnih manifestacija po značaju i masovnosti
- ukupnjavanje scene
- formiranje asocijacije hrvatskih kulturnih udruga
- imenovanje i pokretanje manifestacija na republičkoj razini

2.10. Međusektorska suradnja:

2.10.1. Suradnja obrazovnog i kulturnog sektora

zadaci:

- što više kulturnoga sadržaja uključiti u redovite i izborne školske programe
- uvesti zavičajni segment u nastavu

2.10.2. Suradnja turističkog i kulturnog sektora

zadaci:

- prezentacija kulturne baštine

- kvalitetno označavanje znamenitosti i kulturnih manifestacija
- otvaranje etno- i spomen-kuća
- tiskanje promotivnih letaka o turističkim znamenitostima i starim zanatima

Na sličan način zajedničku točku za suradnju možemo pronaći s brojnim drugim sektorima.

2.10.3. Kultura i mediji

zadaci:

- suradnja medija i zajednice
- institucionalna podrška
- povećanje televizijskog programa na nacionalnom i pokrajinskom javnom servisu.

Zaključne misli

Kako je hrvatska zajednica tek nedavno postala nacionalna manjina, još uvijek se nalazi u fazi institucionalne izgradnje, profiliranju i razvoju vlastitih manjinskih politika.

Kao radni dokument koji se treba vremenom primjenjivati, Strategija razvoja kulture Hrvata u Republici Srbiji podložna je mijenjanju i nadopunjavanjima tijekom vremena.

Sumirajući sve prije navedeno, razvoj kulturnog stvaralaštva i očuvanje kulturne baštine, kao glavnih ciljeva Strategije razvoja kulture Hrvata u Republici Srbiji, moći će se učinkovitije ostvarivati ukoliko se:

- institucionalni i pravni okvir bolje organizacijski ustroji
- cijela kulturna scena snažnije kadrovski ekipira i profesionalizira
- kreiraju i provedu konkretne aktivnosti u pojedinim područjima
- osigura više stalnih financijskih sredstava za namjene u kulturi
- poradi na valorizaciji mjesta kulture unutar hrvatske zajednice
- razvije svijest o vrijednosti kulturnoga stvaralaštva i kulturne baštine
- poveća vidljivost kulturnoga sektora u područjima javnosti
- subjekti u kulturi u svom nazivu, radu i javnom djelovanju koriste hrvatskim jezikom.